

Dede Korkut Kitabı'nda Dil Estetiği ve Anlatım İncelikleri

Ertuğrul YAMAN*

Öz

Türk dili, edebiyatı ve kültürü açısından eşsiz bir hazine olan Dede Korkut Kitabı, hem muhteva hem de dil özellikleri bakımından özgün niteliklere sahiptir. Her eser, sahibinden izler taşır. Dede Korkut Kitabı'nın değeri de yazarıyla veya onu oluşturan muhitte ilişkilidir. Bu bağlamda bu seçkin eserin yazarı veya baş kahramanı varsayılan Dede Korkut karakterinin de detaylı olarak ele alınması ve tüm yönleriyle ortaya konulması gerekir. Dede Korkut, hem bir eser sahibi hem bir başkahraman hem de gençliğe örnek bir şahsiyet olarak son derece önemli bir değerimizdir. Dede Korkut'u tanımak ve anlamak için onun üstün şahsiyetini, bilge kişiliğini gözler önüne sermekte yarar vardır.

Dede Korkut Kitabı, Türk dili ve kültürü bakımından tam anlamıyla bilgilik(ansiklopedi)tir. Nitekim, hikâyelerde hayattan sanata, dilden edebiyata, tarihten coğrafyaya, etnolojiden, sosyolojiye, teolojiden geneleğe kadar birçok alanda olay örgüsüne serpiştirilmiş birçok bilgiyi bulmak mümkündür. Konuya özelden Türk dili penceresinden bakıldığında, mücevher değeri bir dil hazinesi bulmak mümkündür. Dede Korkut Kitabı'nı değerli kılan özellikler, yalnızca içeriğindeki eşsiz bilgiler ve özgün öykülerle sınırlı değildir. Kitabın dili ve anlatımı da içeriği kadar değerli ve ilgi çekicidir. Bu eserin en az içerik kadar biçimsel özellikleri, söylem ve anlamlandırma düzlemi, ritim ve anlatım boyutları, çok anlamlı biçimi ve söz sanatlarıyla bezenmiş anlatım gücü, onu eşsiz kılan özelliklerdir. Sözlü anlatım geleneğinin eşsiz örneklerini oluşturan Dede Korkut Kitabı deyim yerindeyse, Türkçenin gürül gürül aktığı bir eserdir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Dil, Estetik, Anlam, Anlatım İnceliği

*Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniv., Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kırşehir/Türkiye.
Elmek: e.yaman@ahievran.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5431-3243>.

Geliş Tarihi / Received Date: 27.06.2022
Kabul Tarihi / Accepted Date: 30.09.2022

DOI: 10.30767/diledeara.1136262

Language Aesthetics and Expression Subtleties in the Book of Dede Korkut

Abstract

The Book of Dede Korkut, which is a unique treasure in terms of Turkish language, literature and culture, has unique qualities in terms of both content and language features. Every work carries traces of its owner. The value of the Book of Dede Korkut is also related to its author or the environment that created it. In this context, the character of Dede Korkut, who is assumed to be the author or the protagonist of this outstanding work, should also be handled in depth and revealed in all its aspects.

The Book of Dede Korkut is an encyclopedia in terms of Turkish language and culture. As a matter of fact, it is possible to find many information interspersed with plots in many fields from life to art, from language to literature, from history to geography, from ethnology to sociology, from theology to tradition. When looking at the subject from the Turkish language perspective, it is possible to find a language treasure worth a jewel. The language and narration of the book is as valuable and interesting as its content. What makes this work unique is its formal features as much as its content. It is the plane of discourse and signification, the dimensions of rhythm and expression, its polysemous style and the power of expression adorned with rhetoric. The words, which constitute the unique examples of the oral expression tradition, are the products in which the Turkish language is flowing loudly.

Keywords: Dede Korkut, Language, Aesthetics, Meaning, Fineness of Expression

Extended Summary

Turkish literature, just like the Turkish nation, has a superior tradition that has spread over a wide area and produced thousands of literary works. The Turkish language, which spread from the interior of Siberia to the deserts of Africa, from the east of Asia to the interior of Europe, paved the way for the birth of many literary works in these lands. There is hardly any other language that has spread to different parts of the world as much as the Turkish language. Equivalent to this prevalence, Turkish literature has also produced literary works such as a thousand and one colorful flowers in different lands. One of the foremost of these unique works is undoubtedly the Book of Dede Korkut. In order to get to know this unique work properly, first of all, it is necessary to get to know Dede Korkut, who is accepted as the protagonist or author of the work.

The Book of Dede Korkut, which is a unique treasure in terms of Turkish language, literature and culture, has unique qualities in terms of both content and language features. Every work carries traces of its owner. The value of the Book of Dede Korkut is also related to its author or the environment that created it. In this context, the character of Dede Korkut, who is assumed to be the author or the protagonist of this outstanding work, should also be handled in depth and revealed in all its aspects. Dede Korkut is an extremely important asset of ours, both as an author, a protagonist, and an exemplary figure for the youth. In order to know and understand Dede Korkut, it is useful to reveal his superior personality and wise personality.

Dede Korkut is an ideal example of the Turkish nation in all its aspects. He is a living representative of the values underlying the Turkish nation and state structure: Dede Korkut; He is just, wise, brave, chaste. Dozens of values such as love, respect, tolerance, bravery, hospitality, reliability, kindness, moderation, temperance, foresight, foresight and patriotism found themselves in his personality.

Dede Korkut, who emerges out of nowhere and produces appropriate, fair and irresistible solutions to the troubles experienced between tribes and neighbors, is also a mysterious figure loved and respected by everyone. He is not seen much and does not talk much; He usually appears when necessary at the last moment when events are at their peak, does what is necessary in the best way, and then returns to his mysterious world. With these outstanding features, he is a mediator.

The Book of Dede Korkut is an encyclopedia in terms of Turkish language and culture. As a matter of fact, it is possible to find many information interspersed with plots in many fields from life to art, from language to literature, from history to geography, from ethnology to sociology, from theology to tradition. It is possible to find a language treasure worth a jewel, especially when looking at the subject from the perspective of the Turkish language. The feature that makes the Book of Dede Korkut so valuable is not limited to the unique information and original stories in its content. The language and narration of the book is as valuable and interesting as its content. What makes this work unique is its formal features as much as its content. It is the plane of discourse and signification, the dimensions of rhythm and expression, its polysemous style and the power of expression adorned with rhetoric. The words, which constitute the unique examples of the oral expression tradition, are the products in which the Turkish language is flowing with a roar.

The texts in the Book of Dede Korkut are named with different names such as “boy, epic, story” in different sources. We think that the term “height” would be more appropriate for these independent texts. Along with the newly found copy, the 13th dimension has been added to the main main book, which consists of twelve lengths and an introduction. Heroism, bravery, struggles between tribes, love, family unity constitute the main themes of the work. In the independent texts, the wars of the Oghuzes, the struggles with supernatural creatures, the bravery shown against them, love-love issues are discussed. While all these subjects were being covered, the Oghuz Turks’ view of the world, their philosophy of life, their living conditions, and their neighborhood relations were naturally reflected between the lines.

As it can be understood from the information given by those who worked on the Dede Korkut Book and from the direct examinations on the texts, the Dede Korkut Book is an inexhaustible resource in terms of Turkish language and literature, first of all. As a matter of fact, the vocabulary of the work is extremely rich. The Book of Dede Korkut, besides reflecting the vocabulary of the period in which the events took place and the work was written, offers us another valuable data. This valuable data is the spoken language of that period. As it is known, spoken language is much richer, natural and original than written language. In this respect, the Book of Dede Korkut can open important horizons in revealing the vocabulary of the Turkish language and in determining the origins of some words. The Book of Dede Korkut is a unique work worth investigating in terms of literature. The work should be reconsidered complete-

ly, especially in terms of language aesthetics and richness of expression.

The Book of Dede Korkut is such a comprehensive work that it is not limited to the field of interest of language and literature researchers. In this study, it has been tried to look at the Book of Dede Korkut, one of the unique works of Turkish culture, as objectively as possible and from a different window. In addition to an artistic and aesthetic style in the work, there are also many narrative subtleties that can guide modern times. In this limited study of such a comprehensive work, attention has only been drawn to the subject. This outstanding work must be reconsidered in broader studies of art, aesthetics, and meaning.

We know and believe that the handling, examination and evaluation of such root texts, which have their roots in the past, in their own state, and whose effects are strong, with new perspectives will bring new horizons to the whole humanity rather than the work. The shadows of such great plane trees will create a cooling and resting area for all humanity.

Giriş

Türk edebiyatı, tıpkı Türk milleti gibi son derece geniş sahalara yayılmış, binlerce edebî eser üretmiş üstün bir geleneğe sahiptir. Sibiryaya içlerinden Afrika çöllerine, Asya'nın doğusundan Avrupa içlerine kadar yayılmış olan Türk dili, sözü edilen bu topraklarda çok sayıda edebî eserin doğmasına zemin hazırlamıştır. Türk dili kadar Dünya'nın değişik yörelerine yayılmış başka dil yok denecek kadar azdır. Bu yaygınlıkla eşdeğer olarak Türk edebiyatı da farklı topraklarda binbir çeşit rengarenk çiçekler gibi edebî eserler ortaya koymuştur. Birbirinden eşsiz bu eserlerin en başta gelenlerinden birisi de kuşkusuz Dede Korkut Kitabı'dır. Bu bengü eseri hakkıyla tanıyabilmek için öncelikle eserin başkahramanı veya yazarı olarak kabul edilen Dede Korkut'u yakından tanımakta fayda vardır.

Oğuz'un Bilicisi Dede Korkut

Türk dili, edebiyatı ve kültürü açısından eşsiz bir hazine olan Dede Korkut Kitabı, hem muhteve hem de dil özellikleri bakımından özgün niteliklere sahiptir. Her eser, sahibinden izler taşır. Dede Korkut Kitabı'nın değeri de yazarıyla veya onu oluşturan muhitle ilişkilidir. Bu bağlamda bu seçkin eserin yazarı veya baş kahramanı varsayılan Dede Korkut karakterinin de detaylı olarak ele alınması ve tüm yönleriyle ortaya konulması gerekir. Dede Korkut, hem bir eser sahibi hem bir baş kahraman hem de gençliğe örnek bir şahsiyet olarak son derece önemli bir değerimizdir. Dede Korkut'u tanımak ve anlamak için onun üstün şahsiyetini, bilge kişiliğini gözler önüne sermekte yarar vardır.

Dede Korkut karakterinin yakından tanınmasında başka açılardan da yararlar vardır. Müslüman Türk gençliği için örnek ve model insan arayışı, öteden beri zihnimizi meşgul etmektedir. İnsan, toplum ve eğitimden sorumlu tüm tarafların bir an önce bir araya gelerek çocuklarımız ve gençlerimiz için örnek ve model olabilecek Türk Kültürü ve İslâm Medeniyeti çerçevesinde model isimler belirlenmesi gerekir. Bu çerçevede yapılacak bir çalışmada en başta gelen isimlerden birisi de **Dede Korkut** veya **Korkut Ata** adlarıyla bilinen örnek şahsiyetimiz olmalıdır.

Prof. Dr. Muharrem ERGİN, Dede Korkut adının esasen “Korkut” olduğunu, birçok yerde “Dedem Korkut” şeklinde geçtiğini, kimi yerlerde “Korkut Ata” kullanıldığını belirtir. Sadece bir yerde “Dedem Sultan” kullanımına rastlandığı kaydedilir. (Ergin 1989: 1). Korkut Ata adı Manas'ta da geçer Sirderya boyunda Korkut Ata'nın mezarı vardır. (Ergin 1989: 48-49). Dede Korkut'un uzun bir ömür sürdüğü düşünülmektedir. Nitekim Reşidüddin ve Ebulgazi Bahadır Han, onun 295 yıl yaşadığını kaydetmişlerdir. (İA 1994: 78). Ali Şir Nevayi de Dede Korkut'un halk arasında çok sevilen, değer verilen birisi olduğunu ve geçmişten, gelecekte haber verdiğini nakleder. (İA 1994: 78). Bu üstün şahsiyet, Oğuz boyları arasındaki müşkilleri kaldırır, çocuklara ad verir. Dede Korkut manevi güce sahip olan bilge insan, özlü sözler söyleyen bilge bir insandır. (Genç-Kılıç vd. 2014: 43-48). Dede Korkut'un birçok marifeti de vardır: Kopuz çalar, dua eder, anlaşmazlıkları giderir, boylar arasındaki çatışmalara çözümler bulur (Genç-kılıç vd. 2014: 53-55-59).

Destanlarda anlatıldığına göre, dağınık boylar ve obalar hâlinde yaşayan Oğuz Türklerinin hem kendi aralarında hem de komşularıyla yaşadıkları kimi mesele ve anlaşmazlıklar vardır. Bu meseleler, derinleşip ciddileştiğinde bir ara bulucu veya orta yol önericisine ihtiyaç duyulur. Böyle durumlarda, Dede Korkut, hem eski Türk inanışlarına uygun olan bir bilici hem de İslâmiyet'in getirdiği dünya görüşüne uygun adaletli ve sözü dinlenir bir ulu kişi olarak ortaya çıkar. Hikâyelerde sözü edilen anlaşmazlıkları çözen kişi, Oğuz ilinin ak sakalı ve bilicisi Dede Korkut'tur. O, mücadelelere katılmaz; her olayın sonunda gelir, yaşanan olaya dair kopuz çalar; Oğuznâme koşar; boy boylar, soy soylar. Oğuzların bütün meselelerini halleder.

Dede Korkut'un Şahsiyeti

Dede Korkut, tüm yönleriyle Türk milletinin ideal bir örneğidir. O, Türk milletinin ve devlet yapısının temelinde yer alan değerlerin yaşayan bir temsilcisidir: Dede Korkut; adildir, hikmet sahibidir, şecaatlidir, iffet sahibidir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yiğitlik, konukseverlik, güvenilirlik, nezaket, ılımlılık, ölçülülük, basiret, feraset ve vatanseverlik gibi onlarca değer onun şahsiyetinde kendini bulmuştur.

Boylar ve komşular arasında yaşanan sıkıntılar üzerine, bir anda ortaya çıkarak uygun, adil ve itiraz edilemeyecek çözümler üreten Dede Korkut, aynı

zamanda herkesin sevip saydığı gizemli bir şahsiyettir. Ortalıkta çok görülmez ve çok konuşmaz; genellikle olayaların zirve yaptığı son demde gerektiğinde ortaya çıkar, gereğini en güzel şekilde yapar ve sonra da yine gizemli dünyasına döner. Bu üstün özellikleriyle o bir ara bulucudur.

Alınacak Dersler

Burada açıkça iddia ediyorum ki Batılı milletlerin geçmişinde Dede Korkut gibi seçkin bir şahsiyet olsa idi bütün Dünya onu çoktan tanımış ve evrensel bir karakter olarak çoktan kabullenmiş olurdu. Bizim öncelikle kendi nesillerimiz için sonra da Dünya ölçeğinde ulu bir şahsiyet oluşturmak adına, Dede Korkut'u yeniden bu gözle ele almak, incelemek ve örnek bir şahsiyet olarak sunmak zorundayız. Zira, Dede Korkut; dünyanın gereksiz çatışma ve didişmelerine karşı hak ve hakkaniyetle hareket eden uzlaştırmacı bir şahsiyettir. O, Allah'ın emrine göre adaletle hükmetme gayretinde olan adil bir insandır. Tam da İslâm dininin öngördüğü gibi insanlara kin ve nefretle değil, hoşgörülle ve sevgiyle muamele eden bir bilgedir.

Dede Korkut karakterine eskiye nispetle bugün daha çok ihtiyacımız vardır. Ondan alacağımız birçok da ders mevcuttur: Boşanmaların arttığı, şiddetin yükseldiği, insanların hedefsiz kaldığı bir toplumda Dede Korkut gibi örnek şahsiyetlerin tarzına ve davranışlarına hepimiz gereksinim duymaktayız. Aslında her aileye, her beldeye bir Dede Korkut gerekiyor günümüzde...

Dede Korkut Kitabı

Dede Korkut Kitabı'nın asıl adı "*Kitâb-ı Dedem Korkud âlâ lisân-ı tâife-i Oğuzan*"dır. Kitaptaki hikâyeler, aslında mücadeleler destanıdır ve Türk tarihinin belli devirleri ile ilgili izler taşır. 9.-11. yüzyıllar arasında Oğuzların Sirderya'nın kuzeyindeki komşuları olan Peçenek ve Kıpçaklarla ilişkileri ve savaşlarının yer aldığı hikâyeler, Salur Kazan adı etrafında anlatılan Salur boyu menkıbelerdir. Dede Korku Kitabı veya Destanı diye bilinen bu eser, baştan sona kadar Oğuz Türklerinin hayatlarını, savaşlarını ve göçlerini ihtiva eden edebî bir eserdir. Hazar denizinin batısında yani bugünkü Azerbaycan ve Türkiye'nin kuzey Anadolu bölgesinde yaşayan Müslüman Oğuzların başından geçen olayları anlatan manzum mensur karışık yazılmış on iki hikâyeden oluşan bir kitaptır. Kitapta, özellikle, Oğuz Türklerinin 9.-12. yüzyıllarda batıya doğru yaptıkları

göçler sırasındaki olaylar konu edilmiştir. Hikâyelerde yer alan kahramanlar, Oğuz beyleri ve han oğullarıdır. Eser, özü itibariyle Oğuz Türklerine münhasır görünmekle birlikte, tüm Türklerin ortak tarihi ve değeridir. Zira, Oğuz Kağan Destanı, Alpamış Destanı ve Bamsı Beyrek Hikâyesi ile örtüşen tarafları vardır. (İA 1994: 78). Dede Korkut Kitabı, esasen sözlü edebiyat örneğidir. Sonradan yazıya geçirilmiştir. Kitabın 15. veya 16. yüzyılın yazı, dil ve üslûp özelliklerini taşıması, bu dönemlerde yazıya geçirildiğini göstermektedir.

Hikâyelerin 9. yüzyılda Orta Asya'da oluşmaya başladığı ve sonraki yüzyıllarda Türklerin yeni vatanlarında oluşumlarını tamamladığı tahmin edilmektedir. Bu hikâyeler 15. yüzyılda Anadolu'nun kuzeyi ve Azerbaycan bölgesinde ismi bilinmeyen bir kişi tarafından yazıya geçirildiği varsayılmaktadır. Hikâyeler, çağdaş anlamda bir olay kurgusuna sahiptir. Olaylar giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine sahiptir. Merak unsuru ve sürükleyicilik çok güçlüdür. Tüm hikâyelerin sonunda Dede Korkut, Oğuz yiğitlerine iyiliği, cömertliği ve doğruluğu öğütleyerek daima güçsüz ve çaresizlerin yanında yer alır. Beylerin zorda kaldıkları zamanda çıkıp onların sorunlarına çözüm üretir. Biçimsel özelliklere baktığımız zaman destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçişte bir köprü görevi görür. Eserde şiir ve düz yazı iç içedir. Olaylar düz yazı ile aktarılırken karşılıklı konuşma ve atışmalar şiir şeklinde verilmiştir.

13. yüzyıldan itibaren Doğu Anadolu ve Azerbaycan'da Türkmen boylarının Gürcü, Abhaz ve Trabzon Rumları ile ilişkileri ve savaşlarının anlatıldığı Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Deli Dumrul, Kanturalı hikâyeleri ise bir başka dönemin izlerini taşır.

Kitapta yer alan isimlerden; Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Kuzey Azerbaycan ve Kafkasya'ya ait bir coğrafi bölge çizilebilmektedir. Ancak; Kazılık Dağı vb. yer adları ile söyleyiş özellikleri dikkate alındığında bu hikâyelerin kökenlerini Oğuz Kağan Destanı'na kadar indirmek ve eserdeki olayların geçtiği coğrafyayı Sibiryaya ve Türkistan topraklarından başlatıp İran ve Ortadoğuya taşınan bir şekilde Anadolu topraklarına kadar genişletmek mümkündür. Kitaptaki olayların mekânları, İç Oğuz, Taş Oğuz, Türkistan, Kafkaslar, Azerbaycan ve Anadolu'dur (Ergin 1989: 51-52).

Dede Korkut Kitabı, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Eserdeki boylar (destani hikâyeler) Oğuznâme'nin bir parçasıdır. **Oğuznâme** de

Türk destan geleneğinin en önemli ürünüdür. Dede Korkut Kitabı'nın Almanya'da bulunan Dresden nüshası 1815'ten, Vatikan nüshası 1950'den beri bilinmekteydi. Dede Korkut'un Türkiye'deki ilk yayını 1916'da Kilisli Muallim Rifat tarafından yapılmıştır. Türkiye'de ve Azerbaycan'da 100 küsur yıldan beri konu üzerinde ilmi ve popüler pek çok yayın yapılmıştır. Başta Fuad Köprülü, Zeki Velidi Togan, Muharrem Ergin, Pertev Naili Boratav, Saim Sakaoglu olmak üzere birçok yazar bu konuda çalışmalarda bulunmuştur.

Dede Korkut Kitabı'nın Nüshaları

Bugün bu hikâyelerin iki nüshası bulunmaktadır. Biri Almanya Dresden'de diğeri Vatikan'da bulunmaktadır. Dresden nüshasının tam adı "Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan", Vatikan nüshasının "Hikâyet-i Oğuznâme Kazan Beg ve Gayri" olarak karşımıza çıkar. Dresden nüshası bir önsöz ve 12 hikâyeden oluşurken Vatikan nüshası 6 hikâyeden oluşmaktadır. Dresden nüshasının hikâyeleri sırasıyla şunlardır:

- Dirse Han Oğlu Boğaç Han
- Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması
- Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek
- Kazan Bey Oğlu Uruz Beyin Esir Olması
- Duha Koca Oğlu Deli Dumrul
- Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı
- Kazılık Koca Oğlu Yigenek
- Basat'ın Tepegözü Öldürülmesi
- Begil Oğlu Emre
- Uşun Koca Oğlu Yigenek
- Salur Kazan Esir Olup Uruz'un Çıkarması
- İç Oğuz'a Dış Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Ölümü

"Dirse Han Oğlu Boğaç Han" ve "İç Oğuz'un Dış Oğuz'a Asi Olup Beyrek'in Ölümü" hikâyelerinde Oğuzların kendi aralarındaki mücadeleler; "Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destan" ve "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul" hikâyesinde Oğuzların olağanüstü güçlerle mücadelesini, diğeri sekiz hikâyede ise oğuzların komşularıyla mücadelesi anlatılmaktadır.

Yeni Bir Nüsha

Kitabın iki el yazma nüshası olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri Dresden nüshası, diğeri de Vatikan nüshasıdır. Dresden nüshasından on iki, Vatikan nüshasında ise altı hikâye bulunmaktadır. Bu nüshaların ikisi de mukaddime ile başlar. Dede Korkut'a ait 13. boy ve bir de soylama metni **2018 yılının Aralık ayında, bulunmuştur. Eseri bulan, İran'ın Türkmensahra bölgesindeki Günbed şehrinde yaşayan Veli Muhammed Hoca adlı bir Türkmen aydındır (Erdem 2019: 9).**

Unesco Türkiye Milli Komisyonu Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi Başkan Vekili Prof. Dr. Metin Ekici, Dede Korkut'un 61 sayfalık bir 3. nüshasının bulunduğunu ve kendilerine ulaştırıldığını duyurmuştur. Bu metnin özellikle Dede Korkut anlatılarına büyük bir katkısı olacağını söyleyen Ekici, "Metnin muhtemelen 14. ya da 16. yüzyıllar arasında yazılmış olabileceğini dile getirmiştir.

Bulunan yeni nüsha, 2019 yılında Bayburt Üniversitesinde düzenlenen "Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu"nda Metin Ekici tarafından sunulan bildiriye bilim dünyasına ilk kez tanıtılmıştır. 27 Nisan 2019 tarihli Karar gazetesinde konu, "Dede Korkut'un 3. nüshası bulundu, kayıp 13. destan da ortaya çıktı." başlığıyla verilmiştir. Gazeteye konuşan Metin Ekici, (Kazakistan'ın Mangışlak bölgesinde) "*Tanıştığımız dostlarımız Dede Korkut nüshalarının ellerinde olduğunu söylediler. 61 sayfalık bir dosya olarak bana verdiler. Bu dosyanın içerisinde 13. Dede Korkut anlatması olarak adlandırdığımız Salurkazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi de var. Geri kalan kısmı ise Dede Korkut'un soylamalarından ibaret.*" dedi. Gazetede habere göre Ekici "metnin 14-16. yüzyıl arasında yazıya geçirildiğini tahmin ettiklerini" de söyledi. İran'daki Yol Press gazetesinin bir haberinde de yeni nüshanın Karadağ'da bulunduğu açıklandı. 23 Mayıs 2019'da Abdurrahman Deveci, Cihangir Kızılozen ve beş kişiyle sosyal medyada bir açıklama yaparak 3. nüshanın orijinalinin, İran'ın Türkmensahra bölgesinde yaşayan Türkmen aydını Velimuhammet Hoca'nın elinde bulunduğunu belirtti. Açıklamada Velimuhammet Hoca'nın ve yazmaya ait üç sayfanın resmi de bulunmaktadır (Ercilasun 2019: 8). Yeni bulunan bu yeni nüshayla ilgili olarak kimi yeni yayımlar da yapılmıştır: Azmun, Yusuf (Haziran 2019). Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması, Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası (Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım), İstanbul: Kutlu

Yayınevi. Kitap kapağı Cafer Uluç, kapak resmi Şenol Soydan, düzeltmeler de Timur Kocaoğlu ve Osman Fikri Sertkaya tarafından yapılmıştır. Çalışma 8 ana bölümden ve 176 sayfadan oluşmaktadır. Gökbeı Uluç'un genel yayın yönetmeni olduğu çalışma Haziran 2019'da Kutlu Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Timur Kocaoğlu ve Osman Fikri Sertkaya yanında Kurtuluş Öztopçu, Gülseren Tor, Tayyibe Uç eseri gözden geçirip esere katkılarda bulunmuşlardır (Efe 2019: 292-309).

Eserin İçeriği

Prof. Dr. Muharrem ERĐİN, Dede Korkut Kitabı'nın bütün Türk ülkelerinin, bütün Türk dünyasının müşterek milli kültür âbidesi olduğunu ifade eder (Ergin 1986: 5). Dede Korkut hikâyeleri, Türk milletinin öz benliğini yansıtan, Türk ruhunun meydana getirdiği, Türk dil ve kültürü bakımından büyük önem taşıyan destani bir eserdir. Dede Korkut Kitabı, destanlarının olay dokusunu konar göçer Türk toplumunun çevre topluluklarla olan savaşları meydana getirir. Ancak, bu olaylar dokusu dışında asıl konu ve vurgu, Türk toplumunun aile yapısı ve eğitim şeklinden gelen üstün ahlâkı, karakter sağlamlığıdır. Bu destanlarda doğruluk, sözünde durmak, kutsal değerler uğrunda gerektiğinde kendini feda etmek gibi üstün duygular işlenmektedir. Bütün bu unsurlar aile, boy, soy ve insan sevgisini doğurmaktadır. Ana, baba bağlılığı; kardeş, eř, çocuk sevgisi bütün hikâyelerde sergilenir. Oğuzların aile hayatı çok sağlamdır; kadına ve anaya saygı çok yüksektir. Kadınlar ata binen, silah taşıyan, savaşa giden kahramanlar olarak gösterilmektedir.

Dede Korkut Kitabı'nda geçen öykülerin her birinin Oğuz beylerinin başlarından geçen bağımsız hikâyeler olduğu varsayılır. (Ergin 1989: 23). Her öykü ya da destan gerçekte bir "boy"dur. Tasvir edilen halk, Müslüman olmakla birlikte kahramanlar şarap içer, at eti yer; Tanrı'ya inanır ve dua ederler. Buna rağmen kahramanlar dini karakter taşımazlar. Kahramanlar, birer alptır. Dede Korkut Kitabı'nda Şamanist gök Tanrı inancıyla İşlâmi değerler karışık biçimde yer alır. (İA 1994: 79).

Dede Korkut Kitabı'ndaki metinler, değişik kaynaklarda "boy, destan, hikâye" şeklinde farklı adlarla adlandırılmaktadır. Biz, bu bağımsız metinler için "boy" ifadesinin daha uygun olacağı düşünceindeyiz. On iki boydan ve bir

mukaddimededen ibaret olan ana ana kitaba yeni bulunan nüshayla birlikte 13. boy da eklenmiştir. Kahramanlık, yiğitlik, boylar arasındaki mücadeleler, aşk, aile birliği eserin temel temalarını oluşturmaktadır. Bağımsız metinlerde Oğuzların savaşları, doğaüstü yaratıklarla yapılan mücadeleler, bunlara karşı gösterilen yiğitlikler, aşk-sevda konuları işlenmiştir. Bütün bu konular işlenirken bir yandan da doğal olarak Oğuz Türklerinin dünyaya bakışları, hayat felsefeleri, yaşam şartları, komşuluk ilişkileri satır aralarına yansımıştır. Eserdeki olayların geçmişi eski dönemlere dayansa da boyların baş kahramanı olan Dede Korkut, karşımıza Müslüman bir bilge olarak çıkmaktadır. Onun söz ve dualarında kimi dini kurallar sezdirilerek öğretilir.

Eser, parçalar hâlinde her biri bağımsız olayları anlatır. Bu yönüyle eser, kimilerince büyük bir destanın parçalanmış biçimi şeklinde değerlendirildiği gibi, kimilerince de münferit öyküler olarak görenler de vardır. Eserin Oğuz Kağan Destanı'ndan esinlenilerek ortaya çıktığını söyleyenler de vardır (BTK 1985: 2. cilt, s.364)

Kimileri de bu müstesna eseri şiirden nesire geçişte bir ara tür gibi değerlendirmektedir: *“Zamanla yazının kullanım alanının genişlemesiyle şiir yanında çeşitli düz yazı türleri de oluşmuş ya da gelişmiştir. Aynı zamanda şiirle düz yazının karışık olarak yer aldığı metinler ortaya çıkmıştır. Özellikle geçiş dönemi eserlerinde bu durum çok açık bir şekilde görülmektedir. Bunlardan biri de Dede Korkut hikâyeleridir. Destandan halk hikâyeciliğine ilk geçiş ürünümüz de yine bu hikâyelerdir. Bu hikâyeler, “destan”, “hikâye”, “öykü” gibi isimlerle anılmaktadır. Halk hikâyeciliği geleneği, Anadolu’da 13. asır sonrasında ortaya çıkmış nazım-nesir karışık bir türdür. Oğuzlara has anlatım tarzıyla oluşan Dede Korkut ürünlerinde eski destanların -özellikle Oğuz Kağan destanının- anlatım özellikleri hissedilmekle beraber halk hikâyeciliğinin özellikleri de görülmektedir”* (Efe 2019: 292-309).

Dede Korkut Kitabı üzerinde Türkiye’de ve yurt dışında çeşitli ilmi çalışmalar yapılmıştır. Türkiye dışında Barthold, Samoyloviç, Hamid Araslı, Muhtar Avezov, Ahmed Çobanoğlu; Türkiye’de Kilisli Rıfat, P. Naili Boratav, Muharrem Engin, Orhan Şaik Gökyay gibi değerli ilim adamlarının eserleri bu çalışmalara birer örnektir.

Büyük âlim Prof. Dr. Fuat Köprülü Diyor ki: *“Bütün Türk edebiyatını*

terazinin bir gözüne, Dede Korkut 'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” Dede Korkut Kitabı'nın değerini ifade etmek için yukarıdaki ifade yeterli olmakla birlikte, esere gerçek değerini kazandıran, mutevadaki zenginlik yanında esere o dönemdeki gerçek hayatın olduğu gibi, doğal biçimiyle yansıtılmış olmasıdır. Bugüne kadar Dede Korkut Kitabı üzerinde yüzlerce araştırma yapılmış olsa da onun içindeki cevher henüz tam olarak keşfedilmiş değildir. Eser üzerinde yapılacak disiplinlerarası çalışmalarla çok daha farklı bilgi ve bulgulara ulaşılabileceği açık bir gerçektir.

Dede Korkut Hikâyelerinde Dil ve Anlatım

Dede Korkut Kitabı, Türk dili ve kültürü bakımından tam anlamıyla bilgilik(ansiklopedi)tir. Nitekim, hikâyelerde hayattan sanata, dilden edebiyata, tarihten coğrafyaya, etnolojiden, sosyolojiye, teolojiden geleneğe... kadar birçok alanda olay örgüsüne serpiştirilmiş birçok bilgiyi bulmak mümkündür. Konuya özelden Türk dili penceresinden bakıldığında, mücevher değerinde bir dil hazinesi bulmak mümkündür. Dede Korkut Kitabı'nı bunca değerli kılan özelliği, yalnızca içeriğindeki eşsiz bilgiler ve özgün öykülerle sınırlı değildir. Kitabın dili ve anlatımı da içeriği kadar değerli ve ilgi çekicidir. Bu eseri eşsiz kılan özelliği, en az içerik kadar biçimsel özellikleridir. Söylem ve anlamlandırma düzlemi, ritim ve anlatım boyutları, çok anlamlı biçemi ve söz sanatlarıyla bezenmiş anlatım gücüdür. Sözlü anlatım geleneğinin eşsiz örneklerini oluşturan söz yerindeyse, Türkçenin gürül gürül aktığı ürünlerdir (Genç-kılıç vd. 2014: 76-81-82).

Konuya dil açısından bakıldığında, kitapta kullanılan dil, destan geleneğinden başlayarak günümüze kadar uzanan masalsi bir söyleşme dilidir. Bu yönüyle araştırıcılar, Dede Korkut Kitabı'nın türünü tanımlamakta farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Kimileri bu eşsiz esere destan niteliği yaparken kimileri hikâye, kimileri manzum, kimileri mensur, kimisi ise şiirsel bir anlatım şeklinde farklı adlandırmalar yapmışlardır. Bizce, bu eşsiz eser dil ve anlatım açısından bu tür ve biçimlerin yalnızca birisiyle ifade edilemez. O, birçok tür ve biçimin ortak bileşkesidir.

Manzum hikâye ve mensur metinler iç içedir. Şiirsel bir anlatım vardır. Coşkulu ve gürül gürül bir akış söz konusudur. Heyecan, her daim doruktadır. Olaylar, okuyucuyu adeta sürükler. Zira, merak unsuru çok güçlüdür. Bu anlatım

tarzına destani Türk şiiri diyenler de vardır (Ergin 1989: 31). Kimileri ise, bu eseri destandan hikâyeye geçiş olarak değerlendirmektedir (Genç-Kılıç vd. 2014: 27).

Prof. Dr. Muharrem ERGİN, Dede Korkut Kitabı'ndaki kelime kadrosunun çok büyük oranda Türkçe olduğunu, kişi adlarının tamamen Türkçe, kalıp ifadeler şeklinde az sayıda Farsça ve Arapça tamlamaların mevcut olduğunu bildirmektedir (Ergin 1991: 362-363).

Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ, Dede Korkut Kitabı'ndaki baskın anlatım unsurlarını sesleniş, kısa cümle, ses tekrarları, söz tekrarları, uyak ve redif, secili anlatım, aliterasyon, konuşma dili, deyimler, atasözleri, benzetmeler ve devrik cümle gibi unsurlara bağlar (Ergin 1991: 362-363).

Eserde bilinen şekliyle tezat, mübalağa, telmih, istiare gibi birçok söz sanatı yanında diyaloglu anlatım, sorulu anlatım, lakap vb. unsurlar da mevcuttur. Bunların yanı sıra, eserin üslûbu gereksiz söz sanatlarından arınmış, kısa, yalın ifadelerle örülmüş, yapmacıksız ve özentisizdir. Bunun sebebi ise, hayatın en sade şekliyle yazıya aktarılmış olmasıdır. (İA 1994: 78).

Eser, her ne kadar Batı (Oğuz) Türkçesinin bir ürünü olmakla birlikte, Doğu Türkçesinin birçok söz ve yapısına da rastlanır: sınımak, kaçan, onat, öndin...

Dede Korkut hikâyelerinin kahramanları ve yaşanan hayat sahnelerinin betimlemeleri, karakterler arasında düzenli karşılıklı konuşmalar (söyleşmeler) bakımından bu eserin dramatik eser senaryosunu andıran özellikleri vardır. Oğuzların unutulmuş tarihini yansıtmaya, bir çeşit masal havasını da andırmaktadır.

Yukarıdan beri ifade ettiğimiz üzere, Dede Korkut Kitabı'nı özgün ve değerli kılan biricik özelliği, sadece muhtevası ile sınırlı değildir. Eser, baştan sona bir dil ve anlatım âbidesidir. Yapılan benzetmeler, abartılı ifadeler, tekrarlar, tezatlı kalıplar, anlatı teknikleri, atasözleri, deyimler, kalıp ifadeler vb. hepsi başlı başına birer dil estetiği ve anlatım inceliğidir. Aşağıda örneklem yöntemiyle aldığımız metin parçalarında sözü edilen dil estetiği ve anlatım incelikleri tek tek ele alınmış ve değerlendirilmiştir:

1. Uyaklı ve Redifi Anlatım

“Allah Allah dimeyinçe işler onmaz, kadir Tañrı vormeyinçe er bayımaz, Ezelden yazılmasa kıl başına kaza gelmez, ecel va'de irmeyince kimesne ölmez.

*Ölen adam **dirilmez**, çıhan can girü **gelmez**. Bir yigidiñ kâta tağ yumrısınça malı olsa yığar **direr** taleb eyler, nasibinden artuğın **yiye bilmez**. ”*

Dede Korkut Kitabı’nda yukarıdaki örnek parçada görüldüğü gibi dil ve anlatım açısından uyaklı ve redifli anlatımın birçok örneğine rastlamak mümkündür. Koyu dizilen yüklemelerden de anlaşılacağı üzere, söyleyiş ve anlatım birbiriyle hem anlam hem içerik hem de dahası biçim açısından uyumlu bir metin akışı söz konudur. Müzakaleteye ve ahenge bu denli uygun anlatım, Dede Korkut Kitabı’nın karakteristik bir özelliğidir.

2. Tezatl Anlatım

*“Dede Korkut, bir dahı soylamış: Sarp yörir-iken kazılık ata **nâmerd yiğit bine bilmez, binince binmese yig**. Çalup keser öz kılıcı muhannetler **çalınça çalmasa yig**. Çala bilen yiğide ok-ile kılıçdan bir çomak yig. **Konuğı gelmeyen kara ivler yıkılsa yig**. At yimeyen acı otlar **bitmese yig**. Adam içmez acı sular **sızınça sızmasa yig**. Ata adını yöritmeyen hoyrad ogul ata bilinden **ininçe inmese yig** ana rahmine **düşinçe düşmese yig**. Ata adın yoridende devletlü ogul yig. Yalan söz bu dünyada **olınça olmasa yig**. Girçeklerüñ üç otuz on yaşını toldursa yig.”*

Dede Korkut Kitabı, hem içerik hem de anlatım tekniğı açısından çağların gerisinde değil, çok ilerisindedir. Yalnızca günümüze değil, geleceğe de ışık tutan bu eserin içeriğindeki ağırlık yanında, anlatı tekniğindeki özgünlük, geleceğin dünyasına kalacak ender soyut miraslardan birisidir. Koyu dizili örneklerde görüldüğü üzere, bir anlatım tekniğı olarak tezat anlamlı birçok söz ve söylem bir arada kullanılarak anlatımın güçlendirilmesi yönüne gidilmiştir. Bu tür tezatl anlatımlar, hem konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamakta hem de akılda kalıcılığı artırmaktadır.

*“Kıran yirde tikilmiş otahlaruñ, **O zalım yıkırdı ola kardaş**. Yügrük olan atlaruñ tavlāsından. **O zalım seçdürdi ola kardaş**. Biserek biserek develerüñ katarından. **O zalım ayırdı ola kardaş**. Şölenüñde kırduğıñ koyunuñ, **O zalım kırdı ola kardaş**. Ağ sakallu babamı oğul diyü ağlatduñ **ola kardaş**. Ağça yüzli anamı sızlatduñ **ola kardaş**. Karşu yatan kara tağum yüksegi **kardaş**. Akındılı görkli suyumuñ taşkunı **kardaş**. Güçlü belüm kuvveti, Karangulu gözlerümüñ aydını **kardaş**. Kardaşumdan ayrıldım. Diyü çok ağladı, zârılık kıldı.”*

*“Dedem Korkut gelüp sadılık çaldı, **boy boyladı soy soyladı**. Gâzi erenler başına ne geldüğün söyledi. İmdi kanı didüğün yiğ erenler Dünya benim diyen-*

ler Ecel aldı yir gizledi Fâni dünya kime kaldı **Gelimlü gidimli dünya Son uçı ölümlü dünya** Ecel geldüğünde aru imandan ayırmasun, Kâdir seni namerde muhtaç itmesün, Allah viren ümizüñ üzilmesün, ağ alnuñda biş kelime du'a kılduk kabul olsun. **Âmin diyenler dîdâr görsün, yığışdursun durişdürsün** günahuñuzı adı görkli Muhammed Mustafa'ya bağışlasun hanum hey.”

“Aldı geydi, **boyı boyına belı beline kolu kolına yakışdı.** Ulu kız kardaşı bunı Beyrek'e beñzetdi. Kara kıyma gözleri kan yaş toldı.”

“Dilüñ için öleyin **geliñçügüm.** Yoluña kurban olayın **geliñçügüm.** Yalanise bu sözlerüñ girçek ola **geliñçügüm.** Sağ esen çıkup gelse karşı yatan kara taglar **saña yaylak olsun.** Sovuk sovuq suları **saña içit olsun.** Kulum halayığum **saña kırnak olsun.** Şahbaz atlarum **saña binit olsun.** Katar katar develerüm **saña yüklet olsun.** Dünlügi altun ban ivüm **saña kölge olsun.** Kara başum kurban olsuñ saña geliñçügüm didi.”

“Kese kese yimege yahni yahşı keser günde ser çeşme **yüğük yahşı.** Dâyim geldüğünde tursa **devlet yahşı.** Bildüğün unıtmasa akıl yahşı. Karımından dönmese kaçmasa **erlik yahşı.**”

“Av avlayup kuş kuşlayup gezer-iken, Buñaldı sürçdi meni yire çaldı. Sağ uyluğum sindı. Menüm kara başuma neler geldi. **Kara kara taglardan haber aşmış. Kanlu kanlu sulardan haber kiçmiş.** Demür kapı Dervendi'nden haber varmış. Alaca atlu Şekli Melik katı pusmuş pusduğundan kara taglara tuman düşmiş. Yatduğı yirdi big Begili tutuñ dimiş. Karusından ağ ellerin **bağlan dimiş.** Kan alaca **ordusını çapuñ dimiş.** Ağça yüzlü kızını gelinini **yesir eylen dimiş.** Kalkubanı oğul **yirüñden turı gelgil.** Yilisi kara kazılık atuñ butun bingil. Arkurı yatan Ala Tag'ı **dünin aşgil.** Ağ alınlı Bayındır Han'ıñ divanına **dünin vargil.** Ağız dilden **Bayındır'a selam virgil.** Bigler bigi olan Kazan'ıñ elin öpgil. **Ağ sakallu babam bunlu digil.** Elbette ve elbette Kazan Big maña yitişsün didi digil.”

Baştan sona bir dil ve anlatım şaheseri olan Dede Korkut Kitabı, bir sözlü gelenek ürünü olarak bundan yaklaşık on asır öncesinde muhteşem bir anlatı tarzını ortaya koymuştur. Yukarıdaki metin parçalarında koyu olarak işaretlenen söz ve ifadelerden de açıkça görüleceği üzere, Dede Korkut Kitabı'nı temel anlatım yollarından birisi de söz ve söylemlerin belirli bir düzen ve disiplin içinde tekrarlanmasıdır. Bu teknik kesinlikle rastgele değildir. Hâlen sözlü edebiyat geleneğimizde de kullanılmakta olan bu anlatım biçimi ve tarzı ilk bakışta kolay

ve basit gibi durmakla birlikte son derece zor ve bir o kadar da üstün bir anlatım inceliğidir.

3. Bilgece Anlatım

“Yücelerden yücesin, Kimse bilmez nicesin. Aziz Tañrı Anadan toğmaduñ, Sen atadan olmaduñ. Kimse rızkın yimeduñ. Kimseye güç itmeduñ. Kamu yirde ahadsın. Sen Allahu samedsin. Âdem’ sen tac urdun. Şeytan’a la’net kılduñ. Bir suçdan ötürü dergahdan sürdüñ. Nemrud göge oh atdı. Karnı yaruk balığı karşu tutduñ. Ululuğña hadduñ senüñ boyuñ kadduñ yok. Ya cism ile ceddüñ yok. Urduğın ulutmayan ulu Tañrı. Basduğın belürtmeyen bellü Tañrı. Götürdüğün göge yetüren görkli Tañrı. Kakıduğın kahr iden kahhar Tañrı. Birliğüne sığındum Çalabum Kâdir Tañrı. Meded senden. Kara tonlu kâfire at deperem. İşümi sen oñar.”

“Altun tahtum iyesi bigüm yiğit. Göz açuban gördüğüm, Köñül virüp sevdiğüm, Kalkubanı yirüñden turı geldüñ, Ala gözlü yigitlerüñ yanuña salduñ. Arku Beli Ala Tağ’dan dünin aşduñ. Akındulu görkli sudan dünin içdüñ. Ağ alınlu Bayındır Han’uñ divanında dünin varduñ. Bigler-ile yidüñ içdüñ. Kavumlu kavmy-ile keñeşdi-mi. Garib başuñ gavgada kaldı-mı. Kanı hanum altuñda yahşı atuñ yok. Alnuñda altun ışuk cübbesi yok. Ala gözlü bebeglerüñ ohşamazsın. Ağça yüzlü görkliñ-ile söyleşmezsin. Nedür haluñ. Didi.”

“Gitdükde yirüñ otlakların geyül bilür. Gögez yirler çemenlerin kulan bilür. Ayru ayru yollar izin deve bilür. Yidi dere kohuların dilkü bilür. Dün-ile gerdan köçdüğün turgay bilür. Oğul kimden olduğın ana bilür. Erüñ ağırın yiynisin at bilür. Ağır yükler zahmetin katır bilür. Ne yirde sızılar var-ise çeken bilür. Gafil başuñ ağrısın beyni bilür.”

Dede Korkut Kitabı, gerek muhtevası ve gerekse anlatım tarzı açısından bilgece bir anlatım tekniğine sahiptir. Hayatın içinden gelen bu derin bilgiler, tecrübe imbiğinden damıtılarak çevik ozan diliyle bir bir anlatım zarafetine büründürülerek Dede Korkut Kitabı’nda ifadesini ve kıvamını bulmuştur. Yukarıdaki örnek parçalar, tümüyle ele alınıp değerlendirildiğinde, bilgece anlatımın metnin tamamına yayıldığı gözlemlenecektir. Esere baştan sona kadar bilgelik nazarıyla bakıldığında aslında eserin tamamının bir bilgelik kitabı olduğu ve anlatımın da onunla eşdeğer olarak bilgece bir anlatıma sahip olduğu gözlemlenecektir. Bu

yönüyle Dede Korkut Kitabı, hayatın özü ve bilgisini içerir. Kısa, özlü fakat bigelik taşıyan bu eser, hayatı aydınlatan bir rehber olarak karşımızda dururken aynı zamanda bilgece bir anlatım numunesidir. Uzun konuşmanın marifet sayıldığı günümüzde, Dede Korkut Kitabı, tüm insanlık için bir özlü anlatım kılavuzudur.

5. Karşılaştırmalı Anlatım

“Ağız açup öger olsam **üstümüzde Tañrı görkli**. Tañrı dostı **din serveri Muhammede görkli**. Muhammedüñ sag yanında namaz kılan **Ebû Bekir Sıddık görkli**. Ahur sıpara başıdur amme görkli. Hecesinleyin düz okınsa **yâsin görkli**. Kılıç çaldı din açdı **Şâh-ı Merdan Ali görkli**. Ali'nüñ ogulları Peygamber nevâdeleri Kerbela yazısında Yezidiler elinde şehid oldu. **Hasan-ile Hüseyin iki kardaş bile görkli**. Yazılıp düzilüp gökden indi **Tañrı ilmi Kur'an görkli**. Ol Kur'an'ı yazdı düzdi ulemâlar öğreninçe güydi biçdi âlimler serveri **Osman Affan oğlu görkli**. Alçak yirde yapılıpudur **Tañrı ivi Mekke görkli**. Ol Mekke'ye sag varsa esen gelse sıdkı bütün hacı görkli. Sağış güninde ayna görkli. Ayna günü okıyanda kutbe görkli. Kulak urup dinleyende ümmet görkli. Minarada bañlayanda fakı görkli. Dizin basup oturanda hâlal görkli. Dulumından agarsa baba görkli. Ag südin toya emzürse ana görkli. Yanaşup yola girende kara buğur görkli. Sevgülü kardaş görkl. Yañal ala iv yanında dikilse gerdek görkli, uzunca tenefi görkli. Oğul görkli. Kamusına benzemedi cümle alemleri yaradan Allah Tañrı görkli.”

Müslüman Oğuz Türklerinin saf, arı tertemiz imanlarının yansıtıldığı yuvarıdaki parça, yalnızca içeriği açısından değil, anlatım tekniği yönünden de özgün bir dil estetiğine sahiptir. İnançımız açısından değerli olan kavram ve şahsiyetler, müstesna bir biçim ve deyişle okuyucunun takdirine sunulmuştur. Bilinen klasik anlatımlarda sıkça rastlanan karşılaştırmalı anlatımın en zirve örneklerine Dede Korkut Kitabı'nda sıkça rastlanılmaktadır. Burada özgün olan kısım, sadece karşılaştırmalı anlatım değil, bu karşılaştırmalardaki dil estetiği ve anlatım inceliğidir.

6. Sorulu Anlatım

“Han kızı yirümden **turayım-mı** yakañ-ile boğazuñdan tutubanı kaba ökçem altına **salayın-mı** kara polat öz kılıcum elüme **alayın-mı** öz gevdeñden başuñi **keseyin-mi** can tatlusın saña **bildüreyin-mi** alça kanuñ yir yüzine dökeyin-mi Han

kızı sebebi nedür digil maña katı kazab iderem Őimdi saña didi.”

“Ner-midür maya-midur anı bilsem. Kara ilüm koyunını yüklü kodum. Koç-midur koyun-midur anı bilsem. Ala gözlü görkli helalüm yüklü kodum. İrkek-midür kız-midur anı bilsem. Mere big yiğitler haber maña Yaradanuñ ışkına. Didi.”

Anlatımı güçlü ve anlaşılır kılan yöntemlerden birisi olan sorulu anlatım tekniği Dede Korkut Kitabı’nda öylesine bir kıvam tutturmuş ki anlatım coşkulu ve estetik bir libasa bürünmüştür. Halk edebiyatında “*dedim-dedi*” tarzı Őiirlerin temelini oluşturan bu söyleyiş tarzı, metne çok ayrı bir akış letafeti kazandırmıştır.

7. Buyruklu Anlatım

“Hey Dirse Han biglik virgil bu ođlana taht virgil erdemlüdür. Boynu uzun bedevi at virgil bu ođlana biner olsun hünerlüdür. Ağayıldan tümen koyun virgil bu ođlana Őiřlik olsun erdemlüdür. Kaytabandan kızıl deve virgil bu ođlana yüklet olsun hünerlüdür. Altun bařlu ban iv virgil bu ođlana gölge olsun erdemlüdür. Ćiđni kuřlu cübbe ton virgil bu ođlana geyer olsun hünerlüdür.”

İlk okunduğunda insanda doyumsuz ve akıcı bir Şiirsel anlatım lezzeti uyandıran yukarıdaki satırlar, gerçekte eserin tamamına hâkim bir anlatım inceliğidir. Görünüşte bir buyruk gibi anlaşılan bu ifadeler, buyruk içerisinde gerçekte bir isteği de barındırmaktadır. Bu anlatım tarzında hem dil estetiği hem de güçlü bir anlatım olanağı gizlidir.

8. Dolaylı Anlatım

“Ođlumuñ at seğirdişin kılıç çalışın ok atışın göreyim, sevineyim, kıvanayım güveneyim didi didiler. Ođlandur ne bilsün, geyiği kovar-idi getirür-idi babasınuñ önünde siñirler-idi. Babam at seğirdişüme baksun kıvansun, oh atışuma baksun güvensün, kılıç çalışuma baksun sevensün dir-idi.”

Dede Korkut Kitabı, doğrudan anlatımlar yanında naklen, dolaylı anlatımı da içeren bir tarzdadır. Anlatımlar, kimi zaman üçüncü kişiler tarafından ilgililere ayrıntılı olarak ve aynı sözlerle nakledilir. Bu tarz ilk bakışta sözlerin gereksiz tekrarı gibi anlaşılsa da gerçekte anlatılmak istenenin tam ve eksiksiz ortaya konulması gayreti olarak değerlendirilmelidir.

9. Övgülü Anlatım

“Yücelerden yücesin. Kimse bilmez nicesin. **Görkli Tañrı**. Niçe cahiller seni gökde arar yirde ister. Sen hod mü'minler köñlindesin. **Dâyim turan cebbar Tañrı**. **Bâki kalan settar Tañrı**. Menüm canum alur olsan sen algıl. Azrâ'ile almağa komagıl. Didi.”

“Bilür-misin neler oldı. Gök yüzinden al kanatlu Azrâ'il uçup geldi. Ağça menüm göksümi basup kondı tatlu menüm canımı alu oldı. Babama vir didüm can virmedi. Anama vardum can virmedi. Dünye şirin can tatlu didiler. İmdi **yüksek yüksek kara tağlarum** saña yaylak olsun. **Sovuk sovuk sularum** saña içit olsun. Tavla tavla şahbaz atlarum saña binit olsun. Dünlügi altun ban ivüm saña kölge olsun. **Katar katar develerüm** saña yüklet olsun. Ağayıda ağça koyunum saña şölen olsun. Gözüñ kimi tutar-ise, köñlüñ kimi sever-ise, sen aña vargıl. İki oğlançuğı öksüz komagıl. Didi.”

“Gelgil başum bahtı. İvüm tahtı. **Han babamuñ güyegüsi**. **Kadın anamuñ sevgüsi**. **Atam anam virdügi göz açuban gördüğüm köñül virüp sevdüğüm.**”

“İlerü gelüp Selcen Hatun'ı kuçaklayup barışmışlar sorışmışlar. Kan Turalı soylamış, görelüm hanum ne soylamış: **Aydur: Yalap yalap yalayıban ince tonlum**. Yir basmayup yorıyan selvi boylum. Kar üzerine ka tammış gibi kızıl yañaklum. **Koşa bâdem sığmayan dar ağızlum**. **Kalemçiler çaldığı kara kaşlum**. **Kıvrımsı kırk tutam kara saçlum**. **Aslan uruğı sultan kızı**. **Öldürmeğe men seni kıyar-midüm**. **Öz canuna kıyam men saña kıymayan, Men seni sınar-idüm**. Dedi.”

Dede Korkut Kitabı, aynı zamanda Türk milletinin ortak bir gönül şarkısıdır. Milletlerin en hası, en ustası; pak ve temiz ahlâklısı, savaş meydanlarının yenilmez savaşçısı olan aziz milletimizin birçok üstün hasleti bu seçkin kitapta kıvamını bulmuştur. Dede Korkut Kitabı'nın birçok yerinde yine bir anlatım biçimi olarak olay kahramanlarının üstün sözlerle övülmesi sıkça rastlanan bir alışkanlıktır. Bu alışkanlık, hemen tüm milletlerde -bazen de abartılı olarak mevcuttur. Burada farklı olan, övülen kişiye karşı kullanılan dil estetiği ve anlatımdaki seçkinliktir.

10. Sayılı Anlatım

“Kaza benzer kızı gelini çığırdurdılar. Tavla tavla şahbaz atlarını bindiler. **Katar katar kızıl develerini yetdiler**. **Ağır hazinesini bol akçasını yağma-**

*ladular. **Kırk ince bellü kız-ile boyı uzun Burla Hatun yesir gitdi. Kazan Big'üñ kariçuk olmış anası kara deve boynında asılı gitdi. Han Kazan'uß oğlı Uruz Big üç yüz yigid-ilen eli bağlu boynı bağlu gitdi.***"

Dede Korkut Kitabı'nın baskın özelliklerinden birisi de eski Türk gelenek ve inanışlarını muhtevi olmasıdır. Bilindiği üzere, Türkler, belirli sayılara kutsallık atfederler: üç, yedi, kırk, yüz, üç yüz, tümen... vb. Dede Korkut Kitabı, bu açıdan da bize eşsiz örnekler sunmaktadır. Eserde geçen sayılar tesadüfen kullanılmamıştır. Hepsinin tarihsel veya dinsel bir dayanağı mevcuttur.

11. Vurgulu Anlatım

*"**Oğul oğul ay oğul bilür-misin neler oldı. Söyleşdiler fısil fısil kâfirüñ fi'lin tıydu. Dünlügi altun ban ivümüñ kabzası oğul kaza beñzer kızumuñ gelinümüñ çiçeği oğul. Oğul oğul ayoğul tokuz ay tar karnumda götürdüğüm oğul. On ay diyende dünyaya getürdüğüm oğul. Tolması altun bişikde beledüğüm oğul.***"

"Senüñ ol muhannet anan babañ bir canda ne var ki saña kıyamamışlar. Arş tanığ olsun. Kürsi tanığ olsun. Yir tanığ olsun. Gök tanığ olsun. Kâdir Tañrı tanığ olsun. Menüm canum senüñ canuña kurban olsun. Didi. Râzı oldı."

"Kara kara tağlanan haber aşdı, kanlu kanlu sulardan haber kiçdi, kalın Oğuz illerine haber vardı. Uşun Koca'nuñ ağ ban ivi öñinde şiven kopdı. Kaza beñ zer kıızı gelini ağ çıkarup kara geydi. Uşun Koca oğul oğul diyü ağça yüzlü anası-y-ile ağlaşdılar, buzlaşdılar. "

Dede Korkut Kitabı'nı diğer eserlerden ayıran temel özelliği içeriğinden çok bu tür anlatımlardaki renkliliğidir. Anlatım hem şiirsel, hem masalsı hem de vurguludur. Mekânlar, olaylar ve insanlar en ayrıntılı şekliyle ortaya konur, tasvir edilir ve adeta gözlerde canlandırılır.

12. Benzetmeli Anlatım

*"Dede Korkut aydur: **Karşu yatan kara tağunu aşmağa gelmişem. Akındı-lu görkli suyuñu kiçmege gelmişem. Giñ etegüñe tar koltugudan kısılmağa gelmişem. Tañrı'nuñ buyuruğu-ile Peygamber'üñ kavli-y-ile aydan aru günden görkli kız kardaşuñ Banı Çiçeđi Bamsı Beyrek'e dilemege gelmişem didi.***"

“Boğa dizin çökdi, buynuz-y-ile bir **mermer taşı** yoğurdu **peynir gibi** ditti.”

“Kan Turalı **cemal u kemal iyesi** yiğit idi.”

Dede Korkut Kitabı, ulu bir metin olmak yanında, akar su kıvamında bir estetik ve anlatım şaheseridir. Anlatımı akıcı ve güçlü kılan ögelerden birisi de yerli yerinde yapılan gönül okşayıcı benzetmelerdir. Benzetme olmadan hayatı aktarmak da mümkün değildir. Dede Korkut Kitabı'nın benzetmeleri ise, hayatı kuru kuruya yazıya aktarmaz, yaşatır. Bu mümtaz eseri okurken kendimizi bir anda yüzyıllar öncesinde bir Oğuz çadırında, uçsuz bucaksız bir ovada, kimi zaman ulu dağların başında, bazen de bir vadi içinde kılıç şakırtıları arasında buluveririz!..

13. Renkli Anlatım

“Banı Çiçek, **karalar geydi**. **Ağ kaftanını** çıkardı, güz alması gibi **al yañağını** tartdı yırttı. Vay a duvağum iyesi vay alnum başum umudu vay şah yigidiüm vay şahbaz yigidiüm toyınça yüzine bakmaduğum hanum yigit kanda gitdüñ beni yaluñuz koyup canum yigit göz açuban gördüğüm köñül ile sevdüğüm bir yasdukda baş koyduğum yolında öldüğüm kurban olduğum vay Kazan Big'üñ inağı vay kalın Oğuz'ün imrençesi Beyrek diyüp zârı zârı ağladı.”

“Menüm anam menüm için kayurmasun. Bir ay baksun. Bir ayda varmaz-isem iki ay baksun. İki ayda varmaz-isem üç ay baksun. Üç ayda varmaz-isem öldüğümü ol vakt bilsün aygır atum boğazlayup aşum virsün. Yad kızı helaluma destur virsün. Baña tutan gerdeğe ayruk girsün. Anam menüm için **gök geyüp kara sarınsun**. Kalın Oğuz ilinde yasum tutsun. Menüm başum senüñ yoluña kurban olsun. Girü dön baba didi.”

“Çapar-iken **ağ boz atun** büdrimesün. Çalışanda **kara polat** öz kılıcuñ geldimesün. Allah viren umudun üzilmesün. Ahır sonu aru imandan ayırmassun. **Ağ alnunda** beş kelime dua kılduk kabul olsun.”

“Meydandaki şol oğlanı tutuñ. Karusından **ağ ellerin** bağlan. Gafillüçe görkli başın kesüñ. **Alça kanın** yir yüzine töküñ didi.”

Türk demek, biraz da doğa demektir. Türkçedeki renk zenginliği biraz da o değil midir? Elbette odur. Türkler doğasız, ağaçsız, ormansız, yaylasız, susuz ve ruhsuz yaşayamaz. Türkün dur durak bilmeyen gönül dünyası çok hareketli bir o kadar da renklidir. Türklerdeki renk zenginliği o kadar derin ve çeşitlidir ki

Latin atalarının renk körü olup olmadıkları noktasında Avrupalıları şüpheye düşürecek derecedir. Bu bağlamda Dede Korkut Kitabı'nın her sayfası adeta bir renk cümbüşüdür. Kitabı okurken kendimizi rengarenk bir hayal dünyasında buluruz. Atalarımız aslında yaşadıkları renkli dünyayı tasvir etmişlerdir o kadar...

14. Savlı Anlatım

“Aydur: Big yiğit. Öginür-ise er öginsün. Aslandur öginmeklik avratlara büh-tandur. Öginmek-ile avrat er olmaz. Ala yorgan içinde seniñ-ile tolaşmadum. Tatlu damağ tutubanı sorışmadum. Al duvağum altından söyleşmedüm. Tiz sevdiñ tiz usandıñ kavat oğlı kavat. Kâdir Allah bilir men saña. Múnisem yâram kıyma maña. Didi.”

“Kazan'a soylamış, görelüm hanum ne soylamış: Aydur: Berü gelgil Salur Bigi Salur görki başum bahtı ivüm tahtı. Han babamuñ güyegüsi kadun anamuñ sevgüsi. Atam anam virdügi göz açuban gördüğüm köñül virüp sevdiğüm. Big yigüdüüm Kazan.”

“Atdan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurdı.”

“Eygülü ulalur kaburkalu böyür.”

“Eski tutuñ biti, öksüz oğlanuñ dili acı olur.”

“Atından indi, anasnuñ dilin aradı.”

“Güçlü belüm kuvveti, Karangulu gözlerümüñ aydını kardaş”

“Yaluñuz yiğit alp olmaz”

“Yavşan dibi berk olmaz”

“Başında olan bit ayağına dirildi.”

“Aslan enügi yine aslandur.”

“Parmak götürüp şahadet getirüp müsülman oldı.”

“Yaluñuz yiğit alp olmaz”

“Yavşan dibi berk olmaz”

“Bigler bigi olan Kazan divanında buña hiç kapu baca yoğ-idi. Bigleri basup Kazan öñinde oturur-idi. Kimseye iltifat eylemez-idi.”

Bir sözlü edebiyat ürünü olarak yıllar yılı dilden dile dolaşan Dede Korkut Kitabı doğal olarak halkın hayat imbiğinden süzülen birçok atasözü ve deyim de sinesinde barındırmış, korumuş ve yaşatmıştır. Derinlemesine bakıldığında, eserin her bir cümlesi, bir sav, bir ders, bir öğüt içerir. Her biri bir atasözü, bir deyim ve bir özlü söz karakterindedir.

15. Seslenmeli Anlatım

“Oğul oğul ay oğul. Ortacum oğul. Karşu yatan kara tağum yükseği Oğul. Karanguluça gözlerüm aydını oğul. Şam yilleri esmedin Kazan kulağum çınlar. Sarımsak otın yimedın Kazan içim göyinür. Taru yılan sokmadın ağça tenüm kal-kar şişer. Kurımışça göksümde südüm oynar Yaluñuzça oğul görünmez bağrum yanar. Yaluñuz oğul haberin Kazan digil maña. Dimez olur-iseñ yana göyine kargaram Kazan saña. Didi. Anası bir soy dahu soyladı, aydur: Kargu cıda oynadınlar vardı geldi. Altun cıda oynadanda yâ Rab noldı. Kara ata binenler vardı geldi. Bedevi atlu bir oğula yâ Rab noldı. Nöker geldi nayib geldi yaluñuz bir oğula yâ Rab noldı Yaluñuz oğul haberin Kazan digil maña. Dimez olsañ yana yana kargaram a Kazan Saña.”

“Gafil olma kara başuñ kaldur yiğit Ala kıyma görkli gözün açgıl yiğit. Karularuñdan ağ ellerüñ bağlamadın. Ağ alınıñ kara yire depilmedin Gafil ile görkli başuñ kesilmedin. Alça kanuñ yir yüzine dökilmedin Yağı yetdi düşmen irdi Ne yatarsın kalkgıl yiğit. Kap kayalar oynamadı yir obrıldı. Karı bigler ölmedin il boşaldı. Karçaşuban uğraşuban tağdan indi. Yasanuban üzeriñe yağı yetdi. Yataçak yir mi bulduñ yurt mı bulduñ noldı saña. Diyü çağırdı.”

“Menüm anam menüm için kayurmasun. Bir ay baksun. Bir ayda varmaz-isem iki ay baksun. İki ayda varmaz-isem üç ay baksun. Üç ayda varmaz-isem öldüğümü ol vakt bilsün aygır atum boğazlayup aşum virsün. Yad kızı helaluma destur virsün. Baña tutan gerdeğe ayruk girsün. Anam menüm için gök geyüp kara sarınsun. Kalın Oğuz ilinde yasum tutsun. Menüm başum senüñ yoluña kurban olsun. Girü dön baba didi.”

“Mere delü kavat öginür-idüñ, dir-idüñ: Al kanatlu Azra'il menüm elüme girse öldüre-y-idüm, yahşı yigidiñ canın anuñ elinden kuratara-y-idüm dir-idüñ, imdi mere delü geldüm ki senüñ canuñ alam, virür-misin yohsa menüm-ile cenk ider misin didi.”

Dede Korkut Kitabı, baştan sona kadar bir sesleniş metnidir. Görünüşte kahramanlar seslenilir ama gerçek hedef tüm halktır, bütün zamandır ve belki de evrendir! Bu seslenmeli anlatım, Türk dilinin bütün estetiğini kanatlarında uçurur, insan muhayyilesini çağlar ötesine savurur. Yüreklere kavurur, sevdaları yoğurur!...

16. Sebep-Sonuçlu Anlatım

“Karşu yatan kara tağlar karısa otı bitmez. İl yaylamaz. Akındılu görkli sular karısa kara taşmaz. Kaytabanlar karısa torum virmez. Kara koçlar karısa kulun virmez. Er yiğitler karısa oğlı toğmaz. Babañ karı anañ karı senden yigrek Kâdir bize oğul virmez. Dahı senüñ yirüñ tuta bilmez. Asumanlı gökde kara bulut oluban. Kâfirüñ üzerine gürleyeyim. Ağ yıldırım olup şakıyayım. Kâfiri kamış kibi od oluban yandurayım. Tokuzını bir yirine saydurayım. Urışmadan döğışmeden âlemi toldurayım. Yaradan Allah’tan meded. Didi.”

Dede Korkut Kitabı, dil ve anlatım açısından klasik anlatımlar yanında özgün anlatım tarzlarıyla da dikkati çeker. Akıcı üslubunun yanı sıra, olayları bir mantık silsilesiyle ortaya koyan bu muhteşem eser, akla uygun olarak olay ve durumların hem sebeplerini hem de sonuçlarını ortaya koyar. Bu anlatı tekniğı söyleşilerde de kendini gösterir. Yukarıdaki örnekleme parça bu hususta modern öykücülükte yeni bir çığır açacak denli yeni ve özgündür.

17. Dualı Anlatım

“İmdi kanı didüğün big erenler dünya benim diyenler ecel aldı yir gizledi fâni dünya kime kaldı. Gelimli gidimli dünya ahır soñ uçı ölümlü dünya. Yöm vi-reyim hanum. Yırlü kara taguñ yıkılmasun. Kölgeli kaba ağacuñ kesilmesün. Kanın akan görkli suyuñ kurımasun. Kanatlaruñ uçı kırılmasun. Kâdir seni namerde muhtaç itmesün. Çapar-iken ağ boz atun büdrimesün. Çalışanda kara polat öz kılıcuñ gedilmesün. Allah viren umudun üzilmesüñ. Ahır sonu aru imandan ayırmasun. Ağ alnunda beş kelime dua kılduk kabul olsun. Yığışdursun, dürişdürsün, günahunuzu adı görkli Muhammed Mustafa yüzi suyuna bağışlasun hanum hey!”

“İmdi yüksek yüksek kara tağlarum saña yaylak olsun. Sovuk sovu sularum saña içit olsun. Tavla tavla şahbaz atlarum saña binit olsun. Dünlüğü altun ban ivüm saña kölge olsun. Katar katar develerüm saña yüklet olsun. Ağayıldı ağça koyunum saña şölen olsun.”

“Allah Ta’âla’ya yalvarup soylamış, görelüm niçe soylamış: Aydur: Yücelerden yücesin yüce Tañrı. Kimse bilmez nicesin görkli Tañrı. Sen Âdem’e tac urdun. Şeytan’a la’net kıldıñ. Bir suçdan ötüri dergahdan sürdüñ. İbrhim’i tutdurduñ. Hanum göne çolgađuñ. Götürüp oda atdurduñ. Odi bostan kıldıñ. Birliğüne sığındum. Aziz Allah hocam maña meded. Didi. Kâfir aydur: oğlan

alinduñ-ise Tañrı'ña mı yalvarursın, senüñ bir Tañrıñ var-ise menüm yitmiş iki puthanam var didi. Oğlan aydur: Ya âsi mel'un sen putlaruña yalvarur-iseñ men âlemleri yokdan var iden Allahuma sığındum didi. Hak Ta'âla Cebrâ'il'e buyurdu kim: Ya Cebrâ'il var şol kuluma kırk erce kuvvet virdüm didi. Oğlan kâfiri götürdi yire urdı. Burnından kanı düden kibi şorladı.”

“Kan Turalı gözün açdı, kapakların kaldurdu. Gördi gelen at üzerinde, ge-yinmiş, süñüsü elinde. Yir öpdi, aydur: Amnenna ve saddakna maksudumuz Hak ta'âla dergahında hasıl oldu diyüp aru sudan abdest aldı. Ağ alını yire kodı, iki rek'at namaz kıldı. Atına bindi, adı görkli Muhammed'e salavat getürdi, kara tonlu kâfire at saldı, karşu vardı.”

Dede Korkut Kitabı'nın müellifi veya yazıya aktarıcısı her kim olursa olsun, son derece bilgili ve geniş kültürlü bir şahsiyettir. Dini bilgisi yerinde ve inancı tamdır. Nitekim, kitabın her tarafına serpiştirilen ve olayların sonunda Dede Korkut dilinden dökülen açık, anlaşılır, kısa fakat özlü dualar herkesi mest edecek derecede bir ulviyet taşımaktadır. Bu noktada eserde yer alan dualı anlatım tarzı, günümüz din gönüllülerine ve geniş halk kitlelerine örneklik edecek kadar niteliklidir. Dualar seçkin, yalın, derin ve özlüdür.

Değerlendirme ve Sonuç

Yukarıdan beri verilen bilgilerden ve doğrudan doğruya metinler üzerindeki incelemelerden anlaşılacağı üzere, Dede Korkut Kitabı, her şeyden önce Türk dili ve edebiyatı açısından tükenmez bir kaynaktır. Nitekim, eserin söz varlığı son derece zengindir. Dede Korkut Kitabı, içindeki olayların yaşandığı ve eserin yazıldığı dönemin söz varlığını yansıtmak yanında, bize değerli bir veri daha sunmaktadır. Bu değerli veri o dönemin konuşma dilidir. Bilindiği üzere, konuşma dili, yazı diline oranla çok daha zengin, doğal ve özgündür. Bu yönüyle Dede Korkut Kitabı Türk dilinin söz varlığının ortaya konulmasında, kimi sözlerin kökenlerinin tespitinde önemli ufuklar açabilir. Dede Korkut Kitabı, edebiyat sahası açısından da araştırılmaya değer eşsiz bir eserdir. Eser, özellikle dil estetiği ve anlatım zenginliği açısından tümüyle yeni baştan ele alınmalıdır.

Dede Korkut Kitabı, yalnızca dil ve edebiyat araştırmacılarının ilgi alanıyla sınırlı kalmayacak kadar kapsamlı bir eserdir. Türk kültürünün benzersiz eserlerinden birisi olan Dede Korkut Kitabı'na olabildiğince nesnel bir şekilde ve farklı

bir pencereden bakılmaya çalışılmıştır. Eserde sanatlı ve estetik bir tarz yanında modern tarzlarda birçok anlatım inceliği de mevcuttur. Bu sınırlı çalışmada ancak konuya dikkat çekilmekle yetinilmiştir. Sanat, estetik ve anlamla ilgili daha geniş çalışmalarla bu seçkin eser yeni baştan ele alınmalıdır.

Biliyor ve inanıyoruz ki kokleri mazide, kendileri halde ve etkileri tidede olan bu tür kok metinlerin yeni bakış aılılarıyla ele alınması, incelenmesi ve değerlendirilmesi, eserden çok, tüm insanlığa yeni ufuklar kazandıracaktır. Bu türden ulu çınarların gölgeleri, tüm insanlık için, bir serinleme ve dinlenme alanları oluşturacaktır.

Kaynakça

- Azmun, Yusuf, *Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması - Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası*. Kutlu Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Efe, K. (2019). Dede Korkut Oğuznâmeleri Üzerine Yeni Araştırmalar. Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 8/19, s. 292-309. DEDE KORKUT Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi The Journal of International Turkish Language & Literature Research Cilt/Volume 8, Sayı/Issue 19 (Ağustos/Agust 2019)
- Ekici, Metin, *Dede Korkut Kitabı Türkistan / Türkmen Sahra Nüshası - Soylamalar ve 13. Boy - Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderha'yı Öldürmesi*. Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2019.
- Erdem, D. Mehmet, *Dede Korkut Hikâyeleri*, pruva Yay. Ankara, 2019.
- Ercilasun, Ahmet Bican, (2019). Dede Korkut'un yeni nüshası, Yeniçağ Gazetesi, 7 Temmuz 2019.
- Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı I*, TDK Yay. Ankara, 1989.
- _____, *Dede Korkut Kitabı II*, TDK Yay. 2.Baskı, Ankara, 1991.
- _____, *Dede Korkut Kitabı Metin-Sözlük*, Ebru Yay. İstanbul, 1986.
- _____, *Dede Korkut Kitabı Sözlük*, TKAE, Ankara, 1964.
- Genç, İlhan; Kılıç, Atabey; Aksoyak, İ.Hakkı, *Dede Korkut Kitabı han'ım hey*, TOBB Yay. Ankara, 2014.
- Gökyay, Orhan Şaik, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul, 1973.
- Komisyon, *Büyük Türk Klasikleri*, 2. Cilt, İstanbul, 1985.
- Komisyon, *İslam Ansiklopedisi*, Dede Korkut Maddesi, 9. Cilt, İstanbul, 1994.
- Korkmaz, Zeynep, *Dede Korkut Hikâyelerinde Dil-Üslup Bağlantısı*, TDAY, Ankara, 1998.